

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje Gustav Pirc, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3.

Št. 12. V Ljubljani, 30. junija 1893. Leto X.

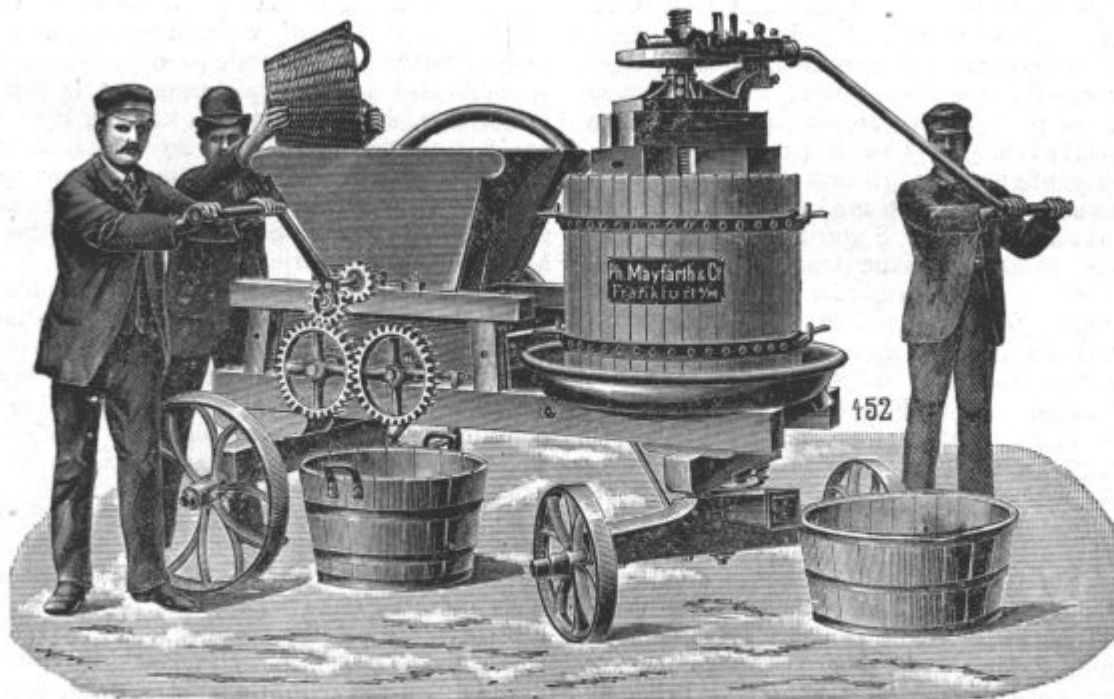
Obseg: Vozna moštarna. — Razmere gorenjskih kmetov okolo l 1500 — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Vozna moštarna.

Letos se nam obeta posebno dobra sadna letina; imeli bomo zlasti veliko jabolk, pa tudi hrušek po mnogih krajih ne bo malo. Bog daj, da bi bila dobra tudi sadna kupčija, saj je skrajni čas, da dobimo kaj denarja. Danes je še težko reči, kako bo s sadno kupčijo, ker še nimamo poročil iz vseh krajev; le toliko vemo, da je v Švici slana pobrala sadje, na Virtemberskem pa neki dobro stoji. Pa bodi kakor hoče, če ne pride kakšna posebna nesreča, imeli bomo sadja na izobilje in če ga

bomo še toliko poprodali, ostalo nam ga bo vender še veliko za dom. To pa ne bo nikaka izguba, nasprotno, prav velik dobiček bo, če bomo vedeli s sadjem dobro

ravnati. Sušeno sadje za dom prav veliko odvrne; še več pa izda sadni mošt, ki je najboljša domača pijača ter glavno nadomestilo za drago vino in ob enem sredstvo zavirati nesrečnemu žganju pot v kmetško hišo. Dobro in pravilno narejen sadni mošt je nad vse zdrava pijača, ki človeka krepi in vino popolnoma nadomestuje. Kmetovalec mora imeti vino v hiši, bodisi zase, ker mu je potrebna krepilna pijača pri težkem delu, pa tudi za

Podoba 31.

jača, ki človeka krepi in vino popolnoma nadomestuje. Kmetovalec mora imeti vino v hiši, bodisi zase, ker mu je potrebna krepilna pijača pri težkem delu, pa tudi za

družino in za delalce, katerih niti ne dobi, če jim ob košnji, mlatvi i. t. d. ne da vina. Zdravo, natorno vino, če tudi ni bogve kako dobro, je ob sedanjih cenah veliko predrago; zato kmetovalec seže po kakem cenem, a po kvarjenem, ali pa po umetnem vinu, ali pa celo po žganji. Žganje pa tudi ni zastoj, nasprotno, primerno zelo drago je, in če bi ne bilo drugega, kmetovalec mora šteti gotov denar, ki je dandanes pri njem precēj redek. Najdraže so pa te pijače zato, ker izpodkopavajo zdravje, ki je vender vsakemu človeku prvo, kmetskemu stanu pa uže iz národnogospodarskega ozira posebnega pomena. Vseh teh toliko škodljivih pijač se pa najlaže in skoraj brez stroškov ognemo, če za dom naredimo mošt iz sadja, katerega imamo dovolj. Dobro narejen mošt popolnoma nadomesti vino, zato ga povsod radi pijejo in se, hvala Bogu, tudi pri nas širi prav znatno. Imamo pa vender prav zelo veliko takih krajev, koder imajo čuda veliko sadnega drevja, sadni mošt poznajo pa le po imenu. Naj vsak v svojem delokrogu deluje na to, da se bo povsod pričelo izdelovanje sadnega mošta za dom. To bi bilo največje národnogospodarske vrednosti.

V občje je pri nas največa ovira izdelovanju sadnega mošta pomanjkanje v ta namen potrebnega orodja, oziroma slabo orodje, s katerim se to delo vrši le z velikim trudom in zamudno. Koder se z izdelovanjem mošta pečajo uže od nekdanj, ima mnogo posestnikov priproste sadne mlina in stiskalnice, katere rabijo sami in jih proti plačilu posojajo tudi sosedom. Ta orodja so pa kaj priprosta. V nekaterih krajih nimajo niti znanih mlinskih koles, s katerimi v primernih koritih drobe in mečkajo sadje, ampak tolčejo je v koritih ali čebrih s kiji, zato tudi sadni mošt tolkovec imenujejo. Z večine lesene stiskalnice so pa strašno okorne, drže vzlic svoje velikosti malo in delujejo zato počasi, vrhu tega pa premalo odtisnejo. Ne bomo trdili, da vse to orodje ni za nič, nasprotno, veseli bi bili lahko, če bi ga imeli dovolj po celi deželi, ker potem bi se izdelalo tudi veliko več mošta.

Ako se pa pričnemo zanimati za sadni mošt, tedaj pa skrbimo uže koj ob pričetku za boljše orodje. Sicer se tudi z gori popisanim orodjem naredi mošt, in sicer ravno tako izvrsten, kakor z najboljšimi stroji. Za samo dobroto mošta se pa ne ravna, ampak tudi za množino in za čas. Omislimo si takih priprav, s katerimi smo v stanu z majhnim trudom v najkrajšem času vzeti toliko mošta iz sadja, kolikor je sploh mogoče. S starim orodjem se moštarenje vrši le počasi; z velikim trudom in vrhu tega prepovršno. Poznamo na Gorenjskem posestnike, ki so prešali svoje tepke po več dni, noč in dan, a sedaj zvrše to delo veliko bolje in brez vsakega truda v nekaterih urah v podružnični moštarni na Bledu. Potem pa še nekaj. Stara navada je, da dobe delalci pri „prešanji“ boljše plače in toliko žganja, kolikor ga hočejo. Ako vse to vzamemo v poštev, najdemo, da je to delo zelo drago, da daje priliko k pitju obilo žganja, da se dela popolnoma po nepotrebnem po noči in da tudi npravnost gotovo veliko trpi.

Opustimo torej starokopitno moštarsko orodje, ter si omislimo boljše, s katerim odstranimo vse te nedostatke lahko. Tako boljše orodje so dobri sadni mlini in dobre stiskalnice. Žalibog imajo ti stroji napako, in sicer zelo veliko napako, da so namreč zelo dragi. Težko jih napravi posamezen kmetovalec, zato je pa tu na mestu skupna naročitev in skupna poraba. Če kupi več posestnikov v vasi ali občini takih strojev, pride prav malo na enega. Jako veselo bi bilo, če bi imele vse naše podružnice pravilno urejene moštarne, kakor jo ima blejska

podružnica. Ker pa to ni mogoče, stavimo našim kmetovalcem predlog, da si omislijo „voznih moštaren“.

Podoba 31. nam kaže tako vozno moštarno, t. j. voz, na katerem sta sadni mlin in stiskalnica. Z vozno moštarno, katera stane 215 gold., če jo naroči naša družba, naredi se na dan do 40 vedrov mošta. Ker je ta moštarna na vozu, je torej premična, lahko se prevažajo od hiše do hiše, kar je tudi velika prednost.

Seveda je vsota 215 gold. precej velika; če pa pomislimo, da se nahaja v vsaki občini kakih 20 gospodarjev, katerih vsak lahko da po 10 gld. za skupno naročitev vozne moštarne, se pa nakup vender lahko zvrši.

Recimo, da bi bilo tudi težko dobiti 20 gospodarjev, ki bi dali na enkrat po 10 gld., dá se reč da vender le zvršiti, če se glede plačila uvedejo olajšave. Vzemimo, da se dobi 20 gospodarjev, ki hočejo kupiti tako vozno moštarno, pa žele kupno vsoto plačati v obrokih. Prvo leto, recimo letos, dá vsak 4 gold. ali malo več, tako, da ostanejo dolžni 120 gold. Teh 120 gold. vzamejo skupno na posodo v kaki posojilnici. Drugo leto plačajo potem vsak po 3 gold. in ravno tako tretje leto, ali pa plačajo uže precej ob nakupu polovico, drugo polovico pa drugo leto. Res je treba za izposojeni denar plačati nekaj obresti, a prišlo bi na posameznika le par krajcarjev, ali pa celó nič, če bi se moštarna posojevala drugim proti primerni odškodnini. Donašalo bi to celó lepih denarjev.

Razmere gorenjskih kmetov okolo leta 1500.

Po arhivnih virih spisal Anton Kaspret.

(Dalje.)

Prepire med kmeti in graščinami so provzročali tudi slabše kovani novci, posebno takrat, kadar se je zahteval davek v gotovini. Da bi se varovali škode, niso hoteli graščaki jemati v deželi navadnih menj vrednih novcev, temveč so zahtevali po urbarji le dobrih, polnoveljavnih, takozvanih „črnih penezov.“ Iz pritožbe Blejcev je razvidno, da je izgubil vsak kranjski kmet pri „ranjši“ po 18 črnih penezov. Vender so se tudi kmetje izogibali škode in dajali za goldinar le po 55 krajcarjev; temu pa so se protivilo graščaki, ker niso hoteli pri goldinarji izgubiti pet krajcarjev. Seveda so kmetje malokdaj od graščakov dobivali denarjev.

Čudno je, da se kmetje v nobeni suplikaciji ne pritožijo, da jim graščaki vzvišujejo tudi davščino v poljskih pridelkih. Samo Češnjčane je težilo, da so od 30 ogonov škofovske njive poleg urbarskega davka še dajali po 4 mernike pšenice. To prihaja odtod, da se je namesto poljskih pridelkov navadno plačevala odkupnina; od XIV. stoletja je bila skoro povsod navada, da so raznovrstne urbarske dolžnosti odkupovali z denarjem.

Glavna dolžnost sužnih kmetov je bila tlaka ali robot. Kmet tlačan je bil obvezan, vlastelinu na korist osebno opravljati raznovrstna dela. Razločevali so peš tlako in vozno tlako ter nalagali obe po obsežnosti zemljišča. Razven peš tlake so delali zemljáci in polzemljáci vozno tlako z vprežno živino, kolikorokrat je zahteval graščák; četrtinaki in drugi, ki so imeli še menj zemlje, opravljali so samótež ročno tlako, ali pa so služili kot sli. Za potrebno hrano, pijačo in živinsko klajo je skrbelo po stari pravični navadi graščina, vender ni bilo to povsod obično. Po starem pravdnem običaji tlaka ni bila odmerjena, niti ni bilo določeno občasje in opravilo,

ampak zahtevala se je, kolikorkrat jo je hotel imeti vlastelin za osebne svoje ali domače potreščine (prekredna robota), vender samó za te, ne pa za obrtno ali drugo podjetje, ki bi donášalo mnogo dobička. To je bila v prvih časih jedina zakonita omejitev robote. Toda ko so jeli zapisovati dolžnosti in davščine podložnikov v graščinske urbarje, določilo se je pogojema, kakšno tlako (n. pr. kositi, obračati, plastiti, zmetavati i. t. d.) in koliko dnij v tednu (n. pr. po dva ali tri) mora posameznik tlačániti (redna tlaka). Ako je zahtevala graščina tlako, ki ni bila zaznamenovana v urbarji, bila je navada, da je primerno odškodila kmeta. Ob obratu XV. veka so zahtevali kranjski vlastelini proti pogodbi novo, prekredno tlako, ne da bi kmetov primerno oškodili. Bleške kmete so primorali, da so za granščinskimi ribiči nosili vrše, ribnjače in ribje brente z Bleda v Bohinj in z ujetimi ribami nazaj, „česar ni bilo prej.“ Do cela je ravnala graščina proti pravnemu običaju, da jih je zavezala tlačániti dan za dnevom. Zmede so nastale tudi zato, ker so zahtevali graščaki sedaj osebno tlako, sedaj robotnino, kakor je ravno nanesla korist in okoliščina. Ako je bilo treba na zemljišči, od katerega se je pobirala robotnina, postaviti kmetijsko poslopje, zahtevala je osebno tlako, zakaj kmetje so imeli v tem slučaju dolžnost, ne le opravljati teh kmetjskih opravil, ampak tudi postaviti potrebni kozolec. Takó je dal bleški graščak Jurij Puchheimski bohinjiskim Češnjčanom na voljo, tlačániti za tri senožeti ali plačati 12 šilingov. Kmetje so izvolili robotnino, toda malo časa potem je zahteval osebno tlako, baje zategadelj, ker so se pritožili zaradi previsoke robotnine, resnično pa zato, ker jih je hotel primorati, da bi mu postavili senjak na senožeti. Da je bilo graščaku samó do tega, kakó bi se okoristil kolikor mogoče, vidi se iz pritožbe omenjene kmetjske občine: „graščina oddaja senožeti vse predrago, vrhu tega moramo plačevati 12 gld. robotnine, tega ni bilo prej.“

Dalje je razljutila kmete tovorna in vozna tlaka. Kmetje so dobivali navadno plačilo za vožnjo, ki ni bila zaznamenovana v graščinskem urbarji. Po stari navadi je dajal graščák kmetu za vsakega tovarnega ali voznega konja pol vrča (emper) vina, 7 šilingov in 3 merice pšenice ali ovsu. To plačilo je graščina odpravila in zahtevala neomenjeno vozno tlako ali pa odkupnino. Proti tej dvojni oškodbi so se pritožili kmetje leta 1515.: „Mi moramo delati vozno tlako ali pa plačevati 64 šilingov, česar ni bilo prej; dajali smo le odškodnino za vino, sedaj pa jemlje graščina robotnino in nam ne daje, kar nam gré po pravici; po „stari pravdi“ je za vsakega konja pol vrča vina, 7 šilingov in 3 merice pšenice. To zahtevamo vsi kmetje: hoče li graščák imeti vožnjo, naj jo plača, kakor nam gré po pravici.“

Zmede med kmeti in graščaki so nastale tudi zaradi drvaščine, stélljščine in uživanja graščinskih gozdov. Tlačánje in slobodnjaki so dobivali po starem običaju iz graščinskih gozdov steljo, podnet in drva, protje in kolje, kolikor jim je bilo treba. To užitno pravico je bleška gospoda kratila rádoavljiškim kmetom, ki so hodili k Savi in v Bohinj po drva. Zagoriškemu županu, Kristijanu Muselju, prepovedala je drvariti in plaviti drva, dasiravno jih je posekal v tistem gozdnem okraji, kjer so imeli njega predniki od nekdanj drvaščino. Gorjanci so se pritožili, da hodijo Kreygovi podložniki proti stari navadi v njih srenjo po drva, kole in vitre ter jim delajo krivico in škodo. Hartmann pl. Kreyg se v zagovoru opira na to, da pripada ves svét ob Savi in Bohinji z gozdi, vodo in ribstvom vred oblastvu bleške graščine, da niso tožitelji brez graščakovega privoljenja nikdar imeli drva-

ščine in stélljščine v dotiščnih okrajih. Kmetje so mariveč proti prepovedi njegovi „neskromno in nezumno“ veliko drv in lesá, več nego je bilo treba, zlobno in prešérno posekali, in zato jim je vzel drva in les. Toda cesarski svetovalci niso priznali njegovega zagovora, ker je pripadalo dotično ozemlje ob Savi in Bohinji graščini rádoavljiški, ne pa bleški. Zato so ukrenili, naj Hartmann pl. Kreyg ne brani Rádovljičanom in drugim podložnikom ces. Veličanstva drvariti in plaviti les, kolikor ga potrebujejo záse. Takisto so razsodili Museljevo tožbo in izrecno ukazali: graščina naj mu privoščí steljo, drva, les in protje za plot, kakor je bilo nekdanj. Celó Gorjanci so bili toliko uslišani, da je Kreyg obljubil preiskati njih pritožbo, in ako bi preiskava dognala, da hodijo njegovi tlačánje res v gorjansko srenjo po steljo, drva in les, tega ne bode dopuščal delj.

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

— **Obrezovanje živih mej.** Mnogi priporočajo, da naj se meje obrezujejo v pozni pomladi. To je pa vsekako jako škodljivo. V mejah gnezdi jako mnogo koristnih ptičev, in pri obrezovanji se mnoga gnezda poškodujejo, ali pa stari tiči odpode, da popuste mladiče. Pa če tudi stari ptiči mladičev ne puste vselej, je obrezovanje v škodo, ker po odstranjenji listja laže ujede pridejo do mladih ptičev in jih pokončajo. Meje naj se torej obrezujejo od avgusta do konca februarja, kadar tiči ne gnezdi.

— **Nova zajedalka na rži.** V Rusiji in v Franciji se poslednja leta na rži opazuje nova zajedalka, male glivice, ki se morejo videti le z povečevalnim steklom. Rž, na kateri so take gljivice, je škodljiva ljudem in živalim. Provročnje namreč omotico in bljuvanje. Sredstva proti tej zajedalki še ni nobenega. Najbolje je, da se žito ne kupuje iz krajev, koder je ta zajedalka uže razširjena.

— **Klorovo apno** se da mnogovrstno porabiti. Dobro varovalno sredstvo je pri živinskih kugah, zlasti boleznih na parkljih. Če ga natreseš na desko v hlevu in pustiš okno odprto, pobegnile bodo iz hleva vse muhe, ker jim je zopern duh tega apna. Zivini ta duh ne škoduje. Ravno tako dober pomoček je proti mišim in podganam. Zelja se ne lotijo bolhe in gosenice, ako ga poškropiš z vodo, v katero si djal klorovega apna. S klorovim apnom tudi preženeš gosenice s sadnega drevja. Še celo metulji se ogibljejo drevesa, ki se je poškropilo z vodo, v kateri je klorovo apno.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 127. Pošljem Vam v pismu hroščeca, ki mi letos zlasti na hruškah dela strašno škodo. Kar zeleni, obje sproti tako, da nimam sedaj v kresu skoraj nič zelenega na novovsajenem in novcepljenem drevju. Vsak dan zjutraj mečkam te hroščee, a drugo noč zopet pridejo. Kak hroščec je to in kako ga je moči zatreti? (L. P. v S. B.)

Odgovor: Poslani hroščec spada v veliko krdelo zelo škodljivih rilčkarjev ter se imenuje „zavijač.“ Na hruškah namreč nahajamo konci mladik neke posebne zavitke, kakor bi visele po drevesu smodke. Ti zaviti listi so odmrli, véli ali pa uže suhi. V zavitku se nahaja nekaj belkastih drobnih jajčec, ali pa rumenodlakavi črviči, ki so se izvalili iz teh jajec. To je zavijačeva zalega. Zavijač se pokaže meseca majnika in dela na hruškah in trtah veliko škodo. Škoda se prav pokaže še le drugo leto. Vrh tega hrošč gloje tudi brstje in s tem kvari cepiče. Zavijača preganjamo s tem, da pomladi

otresamo in otepamo drevje; pod večja razprostreto kakov prt ali rjuho, pod manjša pa držimo star dežnik. Drevja pa ne smemo otepati po cvetji in po mladikah, ampak stresati smemo le veje in pa trkati s kako palico ob nje. Tako natresemo sila veliko vsakovrstnega mrčesa, med njim tudi zavijače. Ves ta drobiž je treba požgati. Takisto je tudi narediti z vsakim zavitkom, naj uže bode na tem ali na onem drevesu, in pa z odpadlimi mladikami, ker vanje polagajo razni mrčesi svoja jajčeca.

Vprašanje 128. Na češpljevo drevje je prišla neka bolezen. Listje se kar zavija in sedaj odpada suho. Drevesa bodo kmalu vsa gola. Kar je pa češpljevega sadu, spremenila se bo večina kmalu v rožiče. Kakšna bolezen je to in kako pomagati? (L. P. v S. B.)

Odgovor: Da se drevje zavija, vzrok bodo najbrž listne uši, katerih je letos povsod čuda veliko. Kako listne uši zatirati, pisali smo v zadnjem „Kmetovalec“ v odgovoru na 119. vprašanje. Rožiče iz češpelj pa dela gliva „oxoascus pruni“, ki napada sadje. Da se ta gliva ne bo širila, treba je pridno pobirati rožiče in jih podkopati v gnoj.

Vprašanje 129. Kolikokrat in kdaj je treba škropiti krompir z modro galico in kako močna naj bo raztopina? Ali bi se smel škropiti tudi fižol? (K. V. v G. Štajersko.)

Odgovor: Glede škropljenja krompirja, veljajo niže doli objavljena pravila. Kar se pa tiče škropljenja fižolovega, ni nam do sedaj nič znanega. Le toliko Vam moremo reči, skusite, škodovalo gotovo ne bo. Za škropljenje krompirja veljajo ta le pravila: „1.) Čas prvega škropljenja bodi povprečno sredi junija, t. j. takoj po osipanju, ko se navadno bolezen že začne prikazovati (vsaj pri zgodnjih vrstah). Napačno bi bilo čakati predolgo, ker porjavel list nič več ne ozeleni, če ga še tako škropiš. 2.) Tekočina za pravo škropljenje imej v sebi 2% modre galice in ravno toliko apna. Ker so rastline še mlade in občutljive, utegnila bi jim močnejša raztopina škodovati. 3.) Prvo škropljenje je toliko časa uspešno, dokler je še kaj prisušene usedline na listji, kar je seveda od vremena odvisno. 4.) Nikdar naj se nikar ne škropi ob deževnem vremenu, sicer dež izpere tekočino. Če pa se tekočina dobro prisuši, ne izpere je tudi večkrat dež. 5.) Drugič je treba škropiti kake 3—4 tedne po prvem škropljenju, torej nekako sredi julija. 6.) Ker so rastline že krepkejše, naj bode v raztopini 3% modre galice in ravno toliko apna. 7.) Če je leto suho, ne razširja se bolezen take zelo, kakor ob vlažnem vremenu, in tretje škropljenje lahko izostane. Vender pa je zelo dobro tudi tretjič škropiti, posebno če je tisto leto vreme vlažno. Škropiti je treba 3—4 tedne po drugem škropljenju, nekako sredi avgusta, ali nekoliko prej. Tekočina bodi, kakeršna pri drugem škropljenju, ali pa vzemi na 1 hl vode namestu 3 kg modre galice 4 kg in ravno toliko apna. Za škropljenje rabi brizgalnica, kakeršna pri škropljenju trt zoper strupeno roso.“

Vprašanje 130. Ali je še katero drugo sredstvo ohraniti meso sveže, razven hranjenja v ledenici? (W. v D. na Štajarskem.)

Odgovor: Priprosto sredstvo, meso ohraniti sveže, je nastopno: V primerno posodo, lonec ali skledo, se dene meso ter vlije čeznje toliko vode, da je meso popolnoma pod vodo. Vrhu vode se vlije najfinjšega namiznega olja, ki naredi zraku neprodorno odejo. Še boljši bo učinek, če se voda sterilizuje, to je, da se naredi prosta vseh bakterij. Voda se sterilizuje s kuhanjem. Vzemite na pr. primeren lonec vode, vrite jo nekaj časa, potem pa jo shladite, in sicer dobro zaprto s pokrivačo. V shlajeno vodo denite meso, na vrh pa olja. Olje seveda lahko večkrat rabite. Naredite torej to poskušajo, o uspehu nam pa poročajte, ker mi sami tega še nismo skusili.

Gospodarske novice.

* **Siva francoska ajda** je došla v Ljubljano ter jo je družba uže razposlala vsem naročnikom. Zaračunjena je po 13 gl. 100 kg. Pripomnimo, da je ta ajda uže vsa razprodana, zato ne sprejemamo več naročil nanjo. — Čez kakih deset dni dobi ljubljansk trgovec, ki nam preskrbuje to ajdo, novo pošiljatev. Ker je pa ajda v Parizu v ceni poskočila za 2 franka v zlatu in ker zaradi poznega časa ni bilo mogoče poslati nove naročitve preko morja, ampak po železnici, ki vozi precej draže, nego ladija, zato bo nova naročitev za 2 do 3 gl. pri 100 kg draža.

* **Prave japonske ajde** je dobila kmetijska družba preteklo zimo 100 kg iz Jokohame v Japanu. Te ajde odda družba v manjših množinah kilogram po 30 kr. tistim članom, ki se zavežejo po žetvi vrniti družbi brezplačno dvakratno seme ter ob enem poročati, kako se je to seme sploh obnašalo.

* **Tistim, ki so družbi ponudili bike**, javimo, da bo kupil bike deželni odbor ter jih potem oddal za polovico cene občinam nekega okraja, ki je zelo reven, ki ima najslabšo živinorejo na Kranjskem in skoraj nič bikov. Ponudniki izvolijo naj glede rešitve njih poudebe nekoliko potrpeti, da visoki deželni odbor vse potrebno ukrene.

* **Občine, ki nimajo dovolj licencovanih bikov**, bodisi, ker jih sploh niso imele ali ker komisije pripeljanih niso potrdile, naj se zaupno obrnejo na vis. deželni odbor, ki bo skušal po moči ustreči z dobrimi biki za polovico cene.

* **Kdo izdeluje čistilnike za žito (pajtelne)?** Prosimo, da se nam poroča, kdo in po kakšni ceni dela dobre čistilnike za žito (pajtelne), kakeršni so običajni po Gorenjskem. Po tem prav dobrem orodju vedno povprašujejo, in imamo ravno sedaj preskrbeti za kočevsko podružnico tri take pajtelne.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Posnetek iz zapisnika družbenega občnega zbora dne 8. junija 1893.

Občni zbor se je pričel ob 9. uro dopoldne v magistratni dvorani ljubljanski ter je trajal do 1. ure popoldne. Navzočih je bilo do 90 članov.

Predsedoval je družbeni predsednik, gospod cesarski svetnik Murnik. Kot zastopnik vlade je bil navzoč c. kr. vladni svetnik gospod Jos. Dralka, kot zastopnik deželnega odbora gospod deželni glavar Oton Detela.

Predsednik, gosp. ces. svetnik Murnik, je pričel zborovanje s nastopnim nagovorom: Slavni zbor! Čast mi je otvarjati letošnji občni zbor ter prav prisrčno pozdraviti vse prišlece. V imenu občnega zbora posebno iskreno pozdravim zastopnika deželne vlade, gospoda c. kr. vladnega svetnika Dralko, in zastopnika deželnega odbora, gospoda deželnega glavarja Otona Detela, katera prosim podpirati družbene namere isto tako, kakor sta jih podpirala do sedaj s svojo uplivno besedo na merodajnih mestih. Pozdravim tudi župana stolnega mesta Ljubljane, gospoda Grassellija, ki je počastil naše zborovanje ter se mu zahvalim, da je to dvorano ljubeznjivo prepustil za današnje zborovanje. — Slavni zbor bode čul iz poročila o družbenem delovanju, kaj je ukrenil odbor lansko leto v prid kmetijstva, zato hočem navzočo gospodo opozoriti le na nekatere reči. Lansko leto se je prvič zvrševal zakon za povzdigo živinoreje in lahko se reče, da se je uže precej doseglo, zlasti glede števila bikov. Vsled množicij se zglasitev prišlo je leta 1892. več dobrih plemenih bikov v črnomaljski in kočevski okraj, kamer je bilo do sedaj le težavno uva-

zati dobre bibe. Dočim so vsi okraji napredovali, moramo obžalovati, da je licencovanje v kamniškem okraji pokazalo veliko potrebo dobrih bikov plemenjakov, in vender mnogo tamošnjih občin ni hotelo misliti na dobavo takih bikov, dasi se so jim ponujali. Ne da se ugovarjati, da so temu krive tudi slabe razmere. t. j. pomanjkanje krme, zato se je nadejati v bodočnosti boljšega uspeha. — Družba je lansko leto nakupila z državno podporo 24 bikov plemenjakov ter jih je razdelila po možnosti v vse okraje dežele naše. Pa tudi deželni odbor je v svojem delokrogu razdelil mnogo plemenjakov, tako, da moremo reči, da še nobeno leto ni prišlo v deželo toliko čistokrvnih bikov, kakor leta 1892. — Kakor za govedarstvo, tako se je tudi prav odlično skrbelo za razvoj konjereje in riboreje. Dotična družbena samostalna odseka delovala sta vrlo ter sta dosegla najlepših uspehov. Konjerejski odsek je razven običajnih premovanj priredil dirko v Šentjarnem, izposloval je nakupovanje konj za c. in kr. vojno ter je na poseben način pričel delati na to, da se razširi reja težkih konj. Vse to se bo nadaljevalo prihodnja leta. Ribarski odsek je skoraj popolnoma dovršil svoje riborejne naprave na Studenci, s katerimi bo izdatno pospeševal svojo stroko. — Vse, česar se je odbor polotil, našlo je veliko zanimanje po deželi, zato se je pomnožilo družbeno poslovanje tudi v l. 1892. prav izdatno. — Vsled družbenega delovanja raste zanimanje za družbo splošno, dokaz temu rastoče število članov in podružnic. Članov imamo sedaj nad 2500, podružnic pa 63, katere v svojih okrajih prav hvalevredno delujejo v sporazumu z odborom. — Slavni zbor! Lansko leto smo se poslovili od dolgoletnega deželnega predsednika gospoda barona Winklerja, katerega je družba vsled njegovih izvanrednih zaslug za naše kmetijstvo v obče, ter za družbo posebe volila svojim častnim članom. Na njegovo mesto je stopil gospod baron Hein, ki bo isto tako tudi gotovo podpiral naše dobre namere v prospeh kmetijstva. — Končno naj omenim, da lanska letina — žal — ni bila povsem ugodna, nekaterim okrajem sta celo morali prihiti na pomoč država in dežela, ker so jim razne uime pokončale velik del pridelkov; pa tudi letošnje leto zaradi suše ne obeta posebno vesele jeseni. Z varčnostjo, z umnim ravnanjem ter z naprednim kmetijstvom moramo skušati povzdigniti kmetijstvo in v tem pogledu ima ravno kmetijska družba prelepo nalogo. Dosegli bomo velik in lep uspeh, če se bomo vselej držali gesla našega presvitlega cesarja »Viribus unitis«. (Občno odobravanje.)

Vladni zastopnik, gospod c. kr. vladni svetnik Dralka, se zahvali za prijazen pozdrav, čestita družbi na lepih uspehih in zatrjuje, da bo vlada vsikdar podpirala družbeno delovanje. Nemški nadaljujoč pravi: Prav prijazno pozdravim v imenu vlade častiti občni zbor in želim današnjim razpravam najboljšega uspeha na korist kmetijstva dežele.

Zastopnik deželnega odbora, gospod deželni glavar Oton Detela, se isto tako zahvali na prijaznem pozdravu ter obljubi kakor dosedaj pazno slediti družbenemu delovanju ter ga podpirati v korist kmetijstva naše dežele.

Tajnik Pirc poroča, da so tudi kmetijske družbe drugih avstrijskih kronovin, s katerimi stoji naša družba v zvezi, odredile udeležiti se zborovanja, kakor običajno, po svojih zastopnikih. In sicer zastopa gospod družbeni predsednik c. kr. kmetijske družbe: v Solnogradu, Gorici, Zagrebu, Opavi in na Dunaji, družbeni tajnik pa one v Lvovu, Krakovem, Celovci in v Gradci.

K 2. točki dnevnega reda: Poročilo o delovanju družbenega glavnega odbora v l. 1892. poprime besedo družbeni tajnik ter poda k tiskanem poročilu, katerega so vsi člani dobili pravočasno v roke, nekaj razjasnil. Iz daljšega tajnikovega poročila posnamemo le tole: Upravniško poročilo za l. 1892. se je tiskalo v nekoliko skrajšani obliki, ker vsled rastočega števila članov prizadene obširno tiskano poročilo jako veliko stroškov. Tako se je na pr. letos tiskalo slovensko poročilo v 3500 in memsko v 250 iztisih. — Glede podružnic je omenjati, da vedno maraščajo. Ustanovilo se je od lanskega občnega zbora do sedaj

13 novih podružnic, katerih ustanovitev potrditi je tudi naloga današnjemu občnemu zboru. — Zastran podkovske šole razjasni tajnik napačno mnenje, da družba vzdržuje živinsko bolnico, kar uže zdavno ni več res. Družba le daje za podkovsko šolo potrebne prostore brezplačno na razpolaganje, vlada pa skrbi za vse drugo; ona nastavlja osebje, nosi vse druge stroške in nadzira učne uspehe pri izpiti. — O družbeni drevesnici poroča tajnik, da se je nje obdelovanje povoljno nadaljevalo ter da se je razširila, da kolikor mogoče ustreže vedno rastoči želji po dobrem sadnem drevju. Tudi kulturni poskusi z raznimi vrstami poljskih rastlin so se pridno nadaljevali, posebno glede pridobitve novih dobro uspevajočih vrst krompirja in žita. Ker prostori za ta namen v družbeni drevesnici več ne zadostujejo, razširil je odbor svoje poskuševališče s tem, da je vzel v najem malo kmetijo, vsled česar družba ne bo imela nobenih stroškov, gotovo pa mnogo koristi. — Družbeno glasilo »Kmetovalec« se je l. 1892. tiskalo v 3000 izvodih, in sicer na mnogostransko izraženo željo z nekaterimi izpremembami, to je z izločitvijo inseratov iz lista in s pomnoženimi tržnimi poročili. Od novega leta sem pa izdaje odbor za člane nemške narodnosti tudi posebna nemška uradna izvestja, in sicer vsled ukrepa lanskega občnega zbora. — Z oddajo semen se je pečal odbor tudi v tem letu, in sicer tudi v večji meri, kakor prejšnja leta. — Kot posebno znamenit napredek mora se imenovati oddaja umetnih gnojil, s katero je odbor sedaj prvič pričel, in sicer z najboljšim uspehom. Finančno ministerstvo je družbi dovolilo imeti zalogo inozemskega kajnita. — Kakor prejšnja leta tako je družba tudi letos po znižani ceni oddajala galico za škropljenje trt. Ker vedno bolj spoznavajo veliko korist škropljenja, zato tudi rastejo naročila. Letos se je na pr. oddalo 6 vagonov galice, dočim lansko leto le 2 vagona. — Govedorejo je družba po možnosti pospeševala s pomočjo državne podpore; žal, da se zakon za povzdigo živinoreje izvršuje le deloma, to je, biki se sicer licencujejo a malobrižnih občin, ki sploh nimajo bikov, ali pa premalo, ne sili nihče, da bi si jih preskrbele, kakor veleva zakon. — Nadalje poroča tajnik, kako stoji z ovčjo in prasičjo rejo in s čebelarstvom ter omenja kako se tudi širijo kmetijski stroji. — O posebno živahnem delovanju konjerejskega, kakor tudi ribarskega odseka poroča tajnik nekoliko podrobneje ter končno omenja, da je bilo mogoče doseči teh lepih uspehov zlasti vsled obile pomoči od strani vlade, deželnega zbora, oziroma odbora in kranjske hranilnice, ki je v tem letu prav obilo podpirala naše podružnice. Končuje svoje poročilo predlaga tajnik: Občni zbor naj vzame to poročilo na znanje ter naj ob enem izreče visoki vladi, slavnemu deželnemu odboru in slavni hranilnici svojo zahvalo za njih izdatno podporo.

K poročilu se oglasi gospod kapelan Bohinjec in pravi: Z veseljem smo poslušali poročilo tajnikovo, iz katerega posnamemo res lepo in vspešno delovanje družbe. V gotovi reči moram pa vender izreči svoje pomisleke in izraziti željo, na katero naj se ozira slavni odbor. Od mnogih strani se je izreklo, da naj bi slavni odbor skrbel, da odpravi neko senčno in neprijetno stran. Kmetijska družba namreč ni za politične namene, in vender je slavnega odbora plačana oseba urednik političnemu listu, kateri zastopa politiko, ki se ne vjema s politiko kmetovalcev in večino družbenih udov (glasno ugovarjanje). Političnega razpora kmetijska družba doslej ni imela (klici: zakaj ga pa notri nosite), zato naj odbor skrbi, da se plačano osebje ne dá predaleč zapeljati.

Hospod kapelan Lisjak vpraša, kako je z nagrado 50 drevces, ki je bila razpisana v »Kmetovalci«?

Gospod vodja Lapajne oporeka g. Bohinjcu in zahteva, da se govori edino le o stvari.

Predsednik gosp. ces. svetnik Murnik: Za svojo osebo zdi se mi govor gosp. Bohinjca v občnem zboru kmetijske družbe jako čuden. Odločno izjavljam, da ne le kar časa sem predsednik ampak tudi od kar sem v odboru družbe, se nikdar ni razgovarjal o politiki, ampak vedno se je stalo odločno na podlagi pravil. Čudno se mi zdi, da razsodni gospod spravlja tako reč semkaj, a

naj bo prepričan gospod Bohinjec in vsi drugi, da dokler bom jaz predsednik, ne bom dopustil političnih razprav. To naj častita skupščina vzame na znanje in prosim, da se pečamo le s kmetijstvom.

Tajnik Pirc se odločno izjavi proti temu, da bi on kedaj v svoje uradne posle vmešaval politiko, a zunaj urada pa zahteva zase kakor za vsakega drugega prosto mišljenje. Splošno je znano, koliko ima opraviti pri »Novicah«, in če je še vedno njih urednik, ni temu vzrok le to, ker jih še nihče ni odpravil kot družbeno glasilo, ampak tudi iz hvaležnosti do nekdanjih in sedanjih lastnikov, ki imajo ogromne zasluge za deželo in kojih tiskarno se nepotrebno uničuje.

Gospod knezoškofjski tajnik in odbornik Šiška: Stališče, katero je zavzel g. predsednik je pravo in naj se zavzema strogo na vse strani. Besede gosp. Bohinjca so mi bile govorjene iz srca. Da se ne bodo moje besede tolmačile napačno, tudi jaz odločno izjavljam, da je omenjeno delovanje tajnikovo napravilo veliko razdraženost pri mnogih delavnih udi in odbornikih. Pridruživ se želji gosp. Bohinjca. Tajnik naj ima prepričanje, kakeršno hoče, a svojih nazorov naj ne zanaša v »Novicah« med narod, kajti »Novice« niso več iste, kakor so bile pod Bleiweisom in Poklukarjem, njih intencije se morajo obsojati.

Predsednik Murnik: Tu ni prostor soditi, ali so »Novice« dobro ali slabo urejevane, zato sem prisiljen zaprečiti vsak daljni razgovor o tem.

Ko je tajnik Pirc dal gospodu kapelanu Lisjaku razjasnilo na njegovo vprašanje, sprejme občni zbor soglasno odborov predlog.

O tretji točki dnevnega reda »Poročilo o družbenih računih za l. 1892. in o proračunu za l. 1894.« poroča gospod odbornik Šiška. Dohodki so znašali 43.460 gld. 14 kr., stroški za 1161 gld. 72 kr. manj, kateri so ostali v blagajnici; skupni dohodki in stroški iznašali so 86.920 gld. 28 kr. Proračun za l. 1894. kaže dohodkov 12.900 gld., stroškov za 1000 gld. manj. Inventura in bilanca kaže aktivnega družbenega imenja 38.640 gld. 32 kr. in se je v primeri z lanskim aktivnim premoženjem 37.942 gld. 68 kr., pomnožilo za 697 gld. 64 kr. Vsi računi se odobro.

Vodja gosp. Lapajne nasvetuje, naj se izreče za izvrstno poslovanje zahvala glavnemu odboru, posebno predsedniku in tajniku.

Poročevalec gosp. Šiška pritrjuje temu predlogu, a s tem pridržkom, da tajnik ne deluje politično v kvar kmetovalcev.

Gosp. kapelan Bohinjec zahteva, da tajnik Pirc najprvo spolni svojo dolžnost. Če ima svoje prepričanje, ne sme ga uporabljati, da bi kmetovalci trpeli škodo.

Gospod Gerbec reče, da vprašanje gre na to, ali je storil tajnik svojo dolžnost ali ne. Kolikor je govorniku znano, pri predavanjih ni tajnik nikoli vmešaval politike, nikdar ni prašal, kako pa ti misliš; če tako misliš, krompir ne bo rodil. Politika se pač hoče zanesti od drugod v družbo, a govornik pravi, da naj se družba pusti v miru.

Predsednik Murnik pravi, da želje Bohinjca in Šiške ne bo dal na glasovanje, ker je to proti pravilom.

Nadučitelj Ribnikar pravi, da kar sta gospoda govorila, je neko umetno gnojilo, katero se hoče zanesti v družbo.

Poročevalec gospod Šiška izjavi, da ne opusti svoje želje, kakor drugače pripozna delovanje tajnika Pirca.

Pri glasovanju vsprejme se zahvala glav. odboru, predsedniku in tajniku z ogromno večino.

(Dalje prihodnjic.)

Štev. 6085.

Dopis.

C. kr. ministerstvo za zunanje reči se je uže večkrat obrnilo do nemške vlade s prošnjo, naj bi se pri uvozu goved na Nemško ravnalo po ugodnejših določilih člena 5. pogodbe glede

živinskih kužnih bolezni z dne 6. decembra 1891. l., ker so tudi na Ogrskem sklenili zakon, kakeršnega zahteva ta pogodba.

Na večkratno táko prošnjo je nemška državna vlada odgovorila, da ni še v stanu ustreči ti prošnji, marveč je z ozirom na člen 6. pogodbe prisiljena uvoz omejevati še nadalje, ker se je tudi zadnji čas še z živalmi iz Avstro-Ogrske zatrosala kuga v gobci in na parkljih, vsled česar so se zelo vznemirjali kmetovalci na Nemškem.

Ker se iz tega razvidi, da je na vsak način treba obvarovati deželo kuge v gobci in na parkljih, oziroma skrbeti za to, da se krepko zatira in uničuje, da se strogo skrbi za pošiljatve živine s tem, da živinozdravnik natančno preišče živino na tržiščih, uvoznih postajah in na postajah, koder se naklada, da se vageni za živino popolnoma osnažijo in razkužijo, in ker mora biti vsem, ki se pečajo z živinorejo ali živinsko kupčijo, mnogo do tega, da se naša državna polovica oprosti kuge v gobci in na parkljih, prosimo vsled ukaza c. kr. ministerstva za notranje reči z dne 25. aprila t. l., št. 9703, častiti glavni odbor nujno, da to v tamnošnjem strokovnem listu blagovoljno razglasi vsemu kmetijskemu prebivalstvu in podružnicam ter vnama kmetovalce in živinorejce, da tudi ti — kakor veleva zakon — krepko delujejo na to, da se kuga zatira in odvrača.

C. kr. deželna vlada.

V Ljubljani, dne 6. maja 1893.

Hein.

Listnica uredništva.

M. S. v St. J. Napravi brzjava se ne morete ustavljeni in tudi ni upati na kako odškodnino, če zarad telegrafskih drogov nimate druge škode, nego oteškočeno oranje in dovažanje na njive in travnike.

J. D. v Sr. I. Če ste gozd posekali in iztrebili ter nasadili sadno drevje, bo najbolje zasejati tla s travo in deteljo. — Da bo špalirsko drevje kmalu rodilo, morate je pravilno vzgajati in oskrbovati. Kako, to najdete obširno popisano v vsaki večji sadjarski knjigi. — Če zmrzljinske rane sežejo do polovice ali dveh tretjin deblovega obsega, potem boste imeli s takim drevjem prav malo veselja, zato ga raje precej odstranite.

S. v Š. P. Drugi gnojijo vsako leto z gnojem iz stranišče in imajo vender le veliko bramorjev. Če se vam bramorji enkrat zareda na vrtu, potem jih gotovo ne bode te pregnali s straniščnikom.

I. B. v Š. na Štajarskem. Na Vaših 10 vprašanj odgovorimo vam nastopno: 1.) Katero kokošje pleme je za Vas najboljše tega vam najboljši špecialist ne more povedati, če ne ve Vaših razmer in Vaših zahtev. V vsakem oziru pa sploh nobeno pleme ne zadosti. 2.) Na Slovenskem ne poznamo nikogar, ki bi se pečal z rejo francoskih kunccev. 3.) Če kunci ne dobe dovolj vode v krmi, morajo jo dobiti posebej. 4.) Kako zatirati bramorje, pisali smo uže večkrat v tem listu, tudi letos. Najboljše ali morda edino sredstvo je krt. 5.) Sredstva za namakanje semen, da se ga ne loti mrčes, pa semenu samemu ne škoduje, ne poznamo nobenega. 6.) Karbolinej ne pokvari zemlje, če se tudi večkrat rabi za preganjanje mrčesov. Seveda ga je treba rabiti pravilno in po pameti. 7.) Razne vrste glavnatih salat in njih lastnosti boste izvedeli iz vsakega večjega semenskega cenika, vender bo Vaša lastna izkušnja najbolj veljavna. 8.) Napajanje s trdo vodo ne škoduje, nasprotno, večji njen obdržek apna je še celo koristen. 9.) Kako je spoznati, katerega spola pišče se bo izleglo iz jajca je pisano v »Kmetovalci« l. 1891., stran 65. 10.) Ceno žvepleno kislino dobite v kemijski tovarni v Hrastniku,

J. L. v L., M. G. v Z. in I. A. na V. Jajca od kure vejan-dotovke je dobiti pri Maksu Pauly-ju v Köflach na Štajarskem, čegar inserat je bil letos uže večkrat objavljen v »Kmetovalci«. Cene nam niso znane.